

Забезпечення сталого розвитку регіону через якісну вищу освіту

У статті розглядаються умови досягнення сталого розвитку, що супроводжуються подоланням чисельних впливових факторів. Проаналізовано місце України у світових рейтингах у системі еколого-соціально-економічних показників. Досліджено соціальну складову сталості, яка впливає на регіональний рівень життя через якісну вищу освіту.

Ключові слова: сталий розвиток, еколого-соціально-економічні показники, рівень життя, якість вищої освіти.

В статье рассматриваются условия достижения устойчивого развития, сопровождающиеся преодолением многочисленных влияющих факторов. Проанализировано место Украины в мировых рейтингах в системе эколого-социально-экономических показателей. Исследована социальная составляющая устойчивости, которая влияет на региональный уровень жизни через качественное высшее образование.

Ключевые слова: устойчивое развитие, эколого-социально-экономические показатели, уровень жизни, качество высшего образования.

In the article the conditions for sustainable development, accompanied by overcoming numerous influential factors. Analyzed Ukraine's place in the world rankings in the system of ecological and socio-economic indicators. Studied social sustainability component that affects the regional quality of life through quality higher education.

Keywords: sustainable development, environmental and socio-economic indicators, standard of living, quality of higher education.

Постановка проблеми. Перехід України та її регіонів до сталого розвитку є однією з важливих проблем сучасності. Сталий розвиток має забезпечити високу якість життя на основі соціально-економічного зростання. Вища освіта має бути початковим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку, який буде забезпечувати потреби людства у втіленні своїх уявлень про сталий розвиток у реальність.

Таким чином, перед системою вищої освіти постає проблема не просто істотного підвищення рівня підготовки фахівців, а забезпечення якісно нової сутності цієї підготовки з врахуванням в навчальному процесі динаміки технологічних та структурних змін, стратегії підприємництва, інноваційних процесів, організаційних вдосконалень, насиченості ринку праці, попиту і пропозиції окремих спеціальностей і т. ін.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питанням дослідження зв'язку вищої освіти і сталого розвитку

приділяли увагу у своїх працях І. Булах [2], В. Вікторов [3], Б. Данилишин [4], М. Згуровський [1,6], М. Кольчугіна [7], В. Куценко [8], К. Левківський [9], О. Мещанінов [10], В. Підліснюк [12] та ін. Доцільно підкреслити, що в зазначених роботах розкрито різнопланові аспекти впливу вищої освіти на сталий розвиток як регіонів, так і країни в цілому, обґрунтовано підходи до розв'язання проблем сталості. Однак тема дискусійна і потребує подальшого дослідження.

Метою даної статті є параметризація різноманітних індексів еколого-соціально-економічних показників, аналіз місця України у світових рейтингах та дослідження зв'язку між якісною вищою освітою та формуванням регіонального сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Всесвітній самміт ООН, скликаний у Ріо-де-Жанейро в 1992 році з метою розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем, окреслив концепцію сталого розвитку – новітню ідеологію суспільно-господарської динаміки, вироблену 179 країнами світу, в тому числі й Україною [6]. Сталий розвиток економіки країни є одним із визначальних факторів ефективності інтеграції держави в міжнародні організації, що визначає її місце в системі прийняття рішень глобального масштабу. Таким чином, необхідно переглянути існуючі вітчизняні механізми сталого розвитку шляхом аналізу рейтингових місць держави в системі еколого-соціально-економічних показників.

Одним із показників сталості є екологічний, який оцінюють за допомогою індексу екологічної ефективності EPI (Environmental Performance Index). В 2010 році Україна з індексом 58,2 займала серед 163 країн світу 87-ме місце [16].

Економічну складову сталого розвитку вимірюють за допомогою двох індексів. Перший – індекс конкурентоспроможності CI (Competitiveness Index), розроблений організаторами Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ). В 2011 році Україна з індексом 3,9 знову значно втратила у рейтингу ВЕФ, посівши серед 139 країн світу 89-те місце перед Гамбією та Гондурасом, і залишилася позаду таких країн, як Естонія, Чехія, Польща, Литва, Азербайджан, Словачька Республіка, Російська Федерація та Казахстан, демонструючи значне відставання від середньосвітового індексу (4,18) [5]. Другий – індекс економічної свободи IEF (Index of Economic Freedom), створений інтелектуальним центром Heritage Foundation. За яким Україна посіла 164-те місце, опустившись порівняно з минулим роком на дві сходинки. За цим показником Україна є на останньому місці в Європі [15].

Соціальний вимір сталого розвитку сформуємо шляхом порівняння таких індексів (табл. 1): індексу якості і безпеки життя – QLI (Quality-of-life index), розробленого міжнарод-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ною організацією Economist Intelligence Unit [19]; індексу розвитку людського потенціалу – HDI (Human Development Index) [17] та індексу освіченості суспільства – IKS (Index of Knowledge Societies), розрахованого департаментом ООН з економічного і соціального розвитку [18].

Табл. 1 показує, що значення ІЛР України за 2011 рік дорівнює 0,729 – у високій категорії людського розвитку – це ставить країну на 76-ту позицію з 187 країн і територій. За період з 1990 до 2011 рік значення ІЛР України зросло з 0,707 до 0,729, або на 3% чи в середньому приблизно на 0,1% за рік [17].

Україна з 2006 року має статус країни з ринковою економікою, з 2008 року є членом Світової організації торгівлі (СОТ) та прагне до повноцінного членства в ЄС. Проте вищезазначені три виміри вказують на її регрес у напрямі концепції сталого розвитку. Тому постає питання, чи згодна Європа взяти країну з низькими показниками сталості?

Проблема сталого розвитку важлива як для всієї країни, так і для її регіонів, оскільки регіони України суттєво відрізняються за економічним, соціальним та екологічним потенціалом, а отже за тенденціями і перспективами свого розвитку.

Специфікою нашого дослідження буде концентрація уваги на соціальній складовій, яка впливає на регіональний рівень життя. В умовах активізації світових господарських зв'язків входження України до міжнародного (європейського) освітняського та наукового простору сучасний рівень життя населення значною мірою визначають такі фактори, як освіта, наука та наукова діяльність.

Освіта і наука глибоко інтегровані в економіку, суспільне життя, а їхній рівень істотно впливає на якість життя та можливість сталого розвитку як окремого регіону, так і країни загалом. Саме тому освіта, наука та кваліфіковані кадри визнані в Європі вирішальним чинником у досягненні цілей Болонського процесу.

Особливу роль у науково-освітній системі відіграє мережа вищих навчальних закладів, яка постійно формується в просторі та часі. Структура зазнає як кількісних, так і якісних змін. На території Чернігівської області функціонують п'ять вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, де навчається

20,6 тис. студентів, та 16 ВНЗ I–II рівнів акредитації. Потенціал мережі становить 8,6 тис. студентів. Здійснення навчального процесу у вищих навчальних закладах забезпечує викладацький корпус, що об'єднує 997 педагогічних та 1433 науково-педагогічних працівників. Серед викладачів науковий ступінь кандидата наук мають 705 осіб, доктора – 89, учене звання доцента та професора – відповідно 471 та 81 особа. Крім того, діють 20 структурних підрозділів вищих навчальних закладів інших регіонів України, де також навчається значна частина молоді на 1,1 млн. жителів області [13]. Якщо порівнювати із загальнодержавним рівнем, можна констатувати таке. На сьогодні в Україні налічується 349 закладів вищої освіти (університети, інститути, академії) на 45,8 млн. чол. У той же час ціла низка розвинених країн Європи мають зовсім інше співвідношення в освітняській підготовці вищої школи: Англія – 96 ВНЗ на 48,5 млн. чол., Франція – 78 ВНЗ на 65,1 млн. чол., Італія – 65 ВНЗ на 60,1 млн. чол., Польща – 11 ВНЗ на 38,1 млн. чол. [4].

Серйозною проблемою діючої мережі вищих навчальних закладів є, по-перше, дублювання підготовки з окремих напрямів і спеціальностей у межах регіону (здебільшого за рахунок відокремлених структурних підрозділів), що негативно впливає на працевлаштування випускників. По-друге, погіршення якості вищої освіти, і, як наслідок, освіта не сприяє виконанню головних завдань, а саме формуванню трудових ресурсів і примноженню людського потенціалу регіону. Одержані після завершення циклу навчання професійні знання та навички недостатні для забезпечення повноцінної професійної діяльності й особистісної самореалізації. Статусна роль такої освіти девальвується прямо пропорційно її масовості, що, у свою чергу, пов'язане з наростанням соціального невдоволення і претензій до системи вищої освіти.

Але зростання чисельності ВНЗ було б неможливе, як би не існував високий попит на їхні послуги (табл. 2).

Із табл. 2 можна зробити висновок: з 2003 року щорічно обсяг освітняських послуг зростає і за досліджуваний період він збільшився в 2,3 раза. Разом із тим спостерігається і тенденція зростання пропозиції, що проявляється, перш за все, у зростанні освітнього рівня населення (табл. 3).

Таблиця 1. Показники соціальної складової за 2011 рік

	Рейтинг по ІЛР	ІЛР (HDI)	ІД*	ІО (ІКС)	QLI
1	Норвегія	0,943	0,883	0,985	0,72
4	США	0,910	0,869	0,939	0,86
6	Канада	0,908	0,840	0,927	0,70
9	Німеччина	0,905	0,838	0,928	0,74
12	Японія	0,901	0,832	0,883	0,74
20	Франція	0,884	0,827	0,870	0,75
28	В.Британія	0,863	0,819	0,815	0,74
39	Польща	0,813	0,739	0,822	0,70
55	Болгарія	0,771	0,713	0,802	0,69
66	Росія	0,755	0,678	0,784	0,54
---	---	---	---	---	---
76	Україна	0,729	0,591	0,858	0,60

Джерело: Доповідь про людський розвиток. 2011 р. [Електронний ресурс] / <http://hdr.undp.org>

* ІД – індекс доходу, що вимірюється у ВВП на душу населення по паритету купівельної спроможності (ВВП по ПКС)

Таблиця 2. Динаміка обсягу освітянських послуг, реалізованих населенню

Роки	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Україна, млн. грн.	–	–	1736,6	1676,0	2014,5	2589,4	2822,1	3249,0
Чернігівська обл., тис. грн.	35222,3	39919,8	46524,1	58362,7	60183,0	67481,8	71565,5	81759,9

Джерело: [13, 14].

Таблиця 3. Розподіл населення (%) за рівнем освіти

Роки	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Повна вища								
Україна	13,1	14,2	14,1	14,5	15,6	16,8	17,4	18,5
Чернігівська область	9,8	12,4	12,0	12,7	14,5	14,4	17,0	14,5
Базова вища								
Україна	1,3	1,2	1,1	1,2	1,0	1,1	1,3	1,4
Чернігівська область	0,2	0,6	1,5	0,5	1,0	0,5	0,3	0,9
Неповна вища								
Україна	16,4	17,1	17,9	17,5	17,9	16,8	17,7	17,6
Чернігівська область	15,3	14,3	15,0	17,4	13,4	15,4	16,5	21,9

Джерело: [13, 14].

Рівень життя та соціально-економічні умови проживання сімей у значній мірі залежать від освітнього рівня їх членів. Аналіз даних табл. 3 вказує на зростання регіонального рівня освіти (повна вища) в 1,5 раза, порівнюючи 2003 рік з 2010 роком. За даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств в Чернігівській області, повну вищу освіту має кожен восьмий житель області, базову вищу – 0,9%, неповну вищу – 21,9%, повну загальну середню – 34%, базову загальну середню – 16%, початкову загальну середню – 7,5%. Не мають початкової загальної освіти 5,7% населення [13]. Взагалі по Україні повну середню і вищу освіту має 92% населення у віці 18 років і старші. У Німеччині – цей показник становить 89%, Великобританії – 75%, Польщі – 65%, Болгарії – 58% [1]. Проте цей високий інтелектуальний потенціал, на жаль, не сприяє зростанню наукоємності ВВП, обсягу інноваційної продукції. Частка вітчизняних підприємств, що впроваджували нововведення, є незначною. Питома вага реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі промислової впродовж 2003–2010 років не перевищує 7%. Негативним є й скорочення питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації впродовж проаналізованого періоду. Підтвердженням цього є місце України на світовому ринку інноваційної продукції. Якщо на ньому США належить 36%, Японії – 30%, Німеччині – 17%, Китаю – 6%, то Україні – 0,1%. Частка інноваційно активних промислових підприємств в Україні дорівнює 13,8%, тоді як у Канаді – 60%, Ірландії – 70% [7].

Причинами такої ситуації, на нашу думку, є низька якість вищої освіти, яка має сприяти інноваційному розвитку в будь-якій сфері економіки, та недостатнє фінансування й

недооцінка фундаментальних досліджень як теоретичної бази для здійснення прикладних досліджень і розроблення сучасних інноваційних технологій.

Специфіка сьгоднішніх суспільних трансформацій спонукає працююче населення підвищувати свій освітній рівень (табл. 4).

Аналіз табл. 4 показує, що за період 2003–2010 років чисельність осіб, зайнятих у галузях економіки, зменшилася на 30 874 осіб, або на 20%, проте чисельність фахівців з повною вищою освітою збільшилася на 6730 осіб, або на 10%. Проте, як зазначається в документах ЮНЕСКО, високого життєвого рівня населення досягають ті країни, де серед зайнятих у виробництві і сфері послуг 40–60% – працівники з вищою освітою. В Чернігівській області цей відсоток майже вдвічі менший від нижньої межі, і така ситуація спостерігається по Україні в цілому (у 2010 році – 31,1% до облікової кількості штатних працівників) [16].

Однак більшість штатних працівників не мають бажання підвищувати свій професійний рівень, оскільки заробітна плата не виконує своєї відтворювальної функції, не кажучи вже про те, що вона має бути стимулом для професійного зростання (табл. 5).

Дані табл. 5 вказують на невідповідність вартості навчання та середньої заробітної плати, що не забезпечує рівного доступу до навчання, і така ситуація спостерігається в інших регіонах України, оскільки вартість навчання становить 40% річної заробітної плати одного працюючого.

Рівень грамотності населення і стан системи вищої освіти – один із ключових факторів, які визначають темпи економічного зростання, індекс людського розвитку та якість

Таблиця 4. Освітній рівень працівників різних видів діяльності в Чернігівській області

Роки	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість штатних працівників	298241	282610	280099	273844	264849	250755	236661	237367
Із них закінчили вищі навчальні заклади	60207	58616	61010	62736	65020	65434	65848	66937
у % до облікової кількості штатних працівників	20,2	20,7	21,8	22,9	24,5	26,1	27,8	28,2

Джерело: [13].

Таблиця 5. Порівняльна характеристика вартості освітянських послуг та середньомісячної заробітної плати в Чернігівській області

Показники / роки	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Вартість навчання у ВНЗ: денна ф. н	2400	2800	3400	3950	4800	5600	6500	7200
заочна ф. н.	1580	1960	2380	2700	3000	3400	4000	4500
Середньомісячна з/плата, грн.	342	438	602	790	1016	1370	1465	1711
Співвідношення вартості навчання та середньомісячної зарплати								
денна ф. н.	7,02	6,39	5,65	5,00	4,72	4,09	4,44	4,21
заочна ф. н.	4,62	4,47	3,95	3,42	2,95	2,48	2,73	2,63

Джерело: [13].

життя. Тісний зв'язок економічного зростання з якістю праці і рівнем освіти працюючого населення одержує загальне визнання і відзначається, зокрема, авторами щорічної доповіді Всесвітнього економічного форуму по конкурентоспроможності. Вища освіта, зокрема система підготовки кадрів, здобуває статус стратегічного ресурсу, що підіймає потенціал конкурентоспроможності і визначає можливість інноваційного розвитку економіки регіонів. Саме тому Комітет із промислових досліджень розвитку Євросоюзу робить однозначний висновок: без якісної системи вищої освіти не може бути конкурентоспроможною економіка. Оскільки вища освіта забезпечує підготовку кадрів, від якості якої значною мірою залежать і темпи подолання фінансової та соціально-економічної кризи, що, у свою чергу, забезпечить сталий розвиток регіонів. Проте фінансування вищої освіти, його рівень, ступінь охоплення ним населення – це питання державної політики і суспільства в цілому [8].

ООН оголосила десятиріччя 2005–2014 років десятиріччям освіти для сталого розвитку. Згідно з цим проектом кожна людина має зрозуміти значення поведінки та способу життя, що необхідні для сталого майбутнього і позитивних змін в суспільстві. Сталий розвиток потребує якісної вищої освіти, спрямованої на комплексний і динамічний підхід, який враховує важливість критичного мислення, соціального навчання та реальної участі особистості у житті суспільства [12].

Для досягнення ефективності освіти для сталого розвитку необхідно розвивати її через: якісну вищу освіту протягом усього життя як настанову щодо інноваційного спрямування розвитку особистості, її прагнення до самоосвіти, пошукових форм діяльності; переорієнтацію наявних навчальних програм у напрямку соціальних, економічних, екологічних знань та перспектив. Це передбачає як створення інтегративних курсів для сталого розвитку, так і зміну акцентів у навчальній та виховній діяльності з врахуванням аспектів стратегії сталого розвитку.

Висновки

Будь-яка держава, і Україна в тому числі, що дбає про свій рейтинг цивілізованості у світі та про своє майбутнє, повинна розробляти стратегію і тактику в сфері вищої освіти. Варто зазначити, що однією з основних і необхідних умов забезпечення сталого розвитку регіону є формування світогляду людей, який ґрунтується на систематизації та засвоєнні знань через якісну вищу освіту. Вона є головним за-

собом формування і відтворення інтелектуального ресурсу нації – головної складової людського капіталу регіону.

Подальший розгляд проблеми має стосуватися детального вивчення розвитку освіти і науки, їхньої співпраці, що сприятиме підвищенню ефективності інноваційної економіки, зростанню добробуту населення й забезпеченню сталого розвитку регіонів.

Література

1. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: у 2-х ч. / Міжнар. рада з науки (ICSU); наук. керівник М.З. Згуровський. – К.: КУТУ «КПІ», 2009. – Ч. 2. Україна в індикаторах сталого розвитку. – Аналіз – 2009. – 200 с.
2. Булах І. Якість освіти та управління нею: головні показники визначення якості освіти / І. Булах // Післядипломна освіта в Україні. – 2006. – №1 (8). – С. 71–74.
3. Вікторов В.Г. Основні критерії та показники якості освіти / В.Г. Вікторов // Вища освіта України. – 2006. – №1. – С. 54–60.
4. Данилишин Б.М. Про Концепцію переходу України до сталого розвитку / Б.М. Данилишин // Екологічний вісник. – 2009. – №6. – С. 6–7.
5. Звіт про глобальну конкурентоспроможність 2010–2011 рр. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: www.feg.org.ua/docs/Competitiveness_report_2011_ua
6. Згуровський М.З. Україна у глобальних вимірах сталого розвитку / М.З. Згуровський // Дзеркало тижня. – 2006. – №19.
7. Кальчугина М. Нацпроект «Образование»: Инновационная подготовка кадров / М. Кальчугина // МЭ і МО. – 2009. – №9. – С. 65.
8. Куценко В.І. Соціальна безпека в контексті сталого розвитку: монографія / В.І. Куценко, В.П. Удовиченко. – Чернігів: Видавець Лозовий В.М., 2010. – 652 с.
9. Левківський К. Освіта для сталого розвитку / К. Левківський, С. Степаненко, Н. Тимошенко // Вища школа. – 2009. – №5. – С. 28–39.
10. Мещанінов О.П. Методологія оцінювання якості університетської освіти / О.П. Мещанінов // Проблеми якості освіти: теоретичні і практичні аспекти; матеріали методологічного семінару АПН України. 15 листопада 2006 р. – К.: СПД Богданова А.М., 2007. – С. 250–256.
11. Назарко С.О. Методологічні аспекти якості послуг вищої школи / С.О. Назарко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – Чернігів, 2010. – №41. – С. 200–209.

12. Підліснюк В. Сталий розвиток суспільства: роль освіти: путівник / В. Підліснюк, І. Підліснюк та ін. – К.: Вид-во СПД «Ковальчук», 2005. – 88 с.
13. Статистичний збірник «Чернігівщина в цифрах» / Головне управління статистики в Чернігівській області. Ч., 2008–2010 рр. – 67 с.
14. Статистичний щорічник України за 2009 рік: [стат. зб.]. – К.: Консультант, 2010. – С. 332.
15. Характеристика України по Індексу економічної свободи // Оф. сайт Heritage Foundation.

16. Environmental Performance Index 2010. epi.yale.edu
17. Human Development Report 2009/2011. Fighting climate change: Human solidarity in a divided world / United Nations Development Programme. – New York, 2011. – 400 p.
18. Understanding Knowledge Societies: In 20 Questions and Answers with the Index of Knowledge Societies / United Nations: New York. – June, 2010. – XVII. – 188 p.
19. Worldwide quality-of-life index. – Режим доступу: <http://www.economist.com>

Г.Ю. ТКАЧУК,
к.в.н., доцент кафедри економіки, ЖДТУ

Стратегія формування конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Житомирщини

У статті представлено узагальнення стратегії формування конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу Житомирщини. Розроблено ряд практичних рекомендацій формування конкурентних переваг із врахуванням досвіду попередніх досліджень.

Ключові слова: стратегія, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, агробізнес.

В статье представлено обобщение стратегии формирования конкурентоспособности малых предприятий агробизнеса Житомирщины. Разработан ряд практических рекомендаций формирования конкурентных преимуществ с учетом опыта предыдущих исследований.

Ключевые слова: стратегия, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, агробизнес.

The article presents a generalization strategy formation of small agribusiness enterprises of Zhytomyr region. A number of practical recommendations for the formation of competitive advantage from the experience of previous studies are developed

Keywords: strategy, competitiveness, competitive advantage, agribusiness.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання висувують на перший план питання забезпечення ефективності господарської діяльності кожного окремого ринкового суб'єкта. Така ефективність суб'єктів господарювання може бути реалізована лише за рахунок досягнення ними конкурентоспроможності. Оскільки конкурентоспроможність підприємства визначає його позицію в галузі, допомагає підтримувати існуючі та створювати нові конкурентні переваги, то нею необхідно цілеспрямовано управляти за рахунок розробки та впровадження виваженої чітко розробленої конкурентної стратегії.

Стратегія формування конкурентоспроможності є досить важливою для малих підприємств аграрного сектору, адже на сьогодні державою зроблено все можливе, щоб не дати розвиватися таким підприємствам. Особливого значення потребує вирішення питання впровадження стратегічного управління саме на таких підприємствах, оскільки їх ефективне господарювання є запорукою продовольчої безпеки держави. Оскільки для малих підприємств агробізнесу управління конкурентоспроможністю – це нова сфера діяльності, а такі важливі аспекти, як її забезпечення та формування стратегії її досягнення, враховуються мало, це й визначає актуальність дослідження цієї проблематики.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Проблеми формування конкурентоспроможності малих підприємств агробізнесу недостатньо досліджені як у вітчизняній, так і в закордонній теорії і практиці. Існує також дефіцит праць, присвячених комплексному управлінню конкурентоспроможністю. Серед сучасних праць, присвячених питанням конкурентоспроможності підприємств, варто виділити роботи А.Л. Зозуля, В.Л. Диканя, В.І. Савчука, М. Портера, Н.І. Горбалья, О.Є. Кузьміна, Р.А. Довбуша та Р.А. Фатхутдинова, в яких висвітлено сутність, методики управління конкурентоспроможністю різних об'єктів [2–4, 6, 8]. Найвизначніший внесок в розробку теорії стратегічного управління зроблено такими відомими західними та вітчизняними вченими-економістами в сфері менеджменту, як І. Ансофф, Х. Мінцберг, А. Томпсон, А.Дж. Стринкленд, І.П. Булеев, З.С. Шершньова, С.В. Оборська, В.Д. Немцов, Д.Є. Довгань та ін. [1, 5, 9].

Вітчизняна наукова парадигма функціонування підприємницьких структур у сфері агробізнесу та стратегічних напрямів формування їх конкурентоспроможності отримала розвиток під впливом фундаментальних і прикладних досліджень А. Андрійчука, Ю. Губені, В. Зіновчука, В. Іванюти,